

logis. Priora enim duo essent admodum miserabilia, pro viginti annorum lucubratorum tam belli ingenii. Adhæc *quales fuerint ac sint* leges populorum mundi, ex hoc auctore parum discimus, oportet legere fontes ipsos, historias veterum & novorum, ipsosque eorum legales libros. Tertium de Theologis nihil iuvat auctorem: nam qui animam & spiritum legum considerat & examinat, spiritum hunc extra DEUM certe inveniet nunquam. DEI ergo cognitor & sciens, hoc est, Theologus utcunque esse debet.

Jam ergo accedamus ad paucis examinanda tria principia legum ab auctore proposita: five ad examinandam definitionem spiritus legum, quam dedit.

63. Denique vero nescio an unquam hætenus à Scholasticis, quos isti damnant, edita fuerit tam monstrosa definitio in re tanti momenti, qualis est hæc ab eleganti sane ingenio per annos viginti elaborata?

I.

De Spiritu Legum nato ex naturalibus Elementorum.

64. **Q**Uod ad primam classem attinet rerum, ex qui-

bus Auctor Spiritum legum deducit, vel componit, vel nescio quid de eo facit, ea consistit in natura elementorum: nempe in terra, aqua, aëre, sole, glacie, sale, sulphure, pice, pituita, creta, vapore ac nebulis. His rebus debent esse accommodatæ leges, & in hac accommodatione consistit spiritus legum. Misere nos Auctoris, qui Spiritum legum quærat in materia. Agnoscimus prout, per infelicem quandam necessitatem nos constringi, ut istarum rerum *aliquam* habeamus rationem: sed ratio nostra his naturâ superior, quantum potest refugit his involvi & subdi. Noster vero auctor in hac subjectione constituens animam legum, ansam præbet infelicibus, ut totos se dedant materialibus. Quis enim non summis viribus contendat materia uti frui, & secundum illam instituere vitam, illi subicere rationem, si persuasum ipsi sit, animam legum adeoque justitiam consistere in subordinatione ad materiam! Hoc est ipsum, quod Puffendorffius dixerat. Is in commodis hujus vitæ constituit *finem juris*. Auctor noster elegantior *spiritum juris* constituit in iisdem, quæ tamen aliis nominibus vocat.

65. Sta-

65. Statuit auctor: Leges tum in genere tum Politicæ ac civiles hoc est *Ratio humana*, & *casus particulares*, quibus se applicat ratio humana, debent habere *relationem ad Naturam materialem*. Hoc loco Auctor non exponit, *qualis* debeat esse ista relatio, cum possit esse varia. Igitur peccat in leges *de la justesse de penser & de parler*. Male solidum ingenium male exponit vane cogitata.

66. Relatio alia est *physica*, alia *moralis*. Physica est necessaria, moralis est libera. Auctor in ipso exordio libri dixit, Leges esse *respectus necessarios*. Ergo si posteriora consentiunt prioribus, auctor intelligit semper relationes necessarias *physicas*, non liberas morales. Relationes autem *physicæ*, necessariæ, immutabiles, non sunt in nostro arbitrio, non sunt morales. Totus igitur auctoris liber non est de legibus; quia leges sunt relationes morales. Et quomodo hic liber sit *de spiritu legum*?

67. Relatio moralis alia est *æqualitatis* alia *inequalitatis* five superioritatis & subjectionis. Ratio humana tanquam lex, & casus particulares nationum tanquam lex, qualem habent relationem ad materiam? an æqua-

litatis? Igitur ratio humana contendere libere debet, ut æqualis fiat materiæ. Igitur non magis ratio imperat materiæ, quam materia imperet rationi. Cur ergo rationem potius quam materiam dicit legem? Cur non dicit: Lex in genere est materia in tantum quantum premit omnes populos. Leges autem Politicæ & Civiles non sunt nisi materiæ particulares, quibus se æquat ratio humana?

68. Videtur autem auctor relationem etiam *superioritatis* constituere, quia dicit: Ratio humana, in quantum gubernat omnes populos, lex est. Sed ad rem deinde cum venit, sceptrum rationi concessum eripit, traditque nescio quibus casibus particularibus. Omnes populi gubernantur à ratione: sed tamen omnium populorum *Casus particulares sunt leges* politicæ ac civiles populorum; neque rationi humanæ, quæ antea populos gubernabat, aliud jam relinquatur, quam ut se populorum casibus, qui leges sunt, denique applicet & accommodet. *Casus autem populorum particulares* quid sunt? Nempe alii casus sunt naturales, alii morales. De moralibus dicemus postea. De naturalibus nunc tria verba dicenda. Sunt nempe

nempe casus hi omnium populorum generare & generari, nutrir, edere, bibere, aurâ soleque vesci, adolescere, dormire, sentire, bilem flavam vel atram in præcordiis habere, & quæ sunt alia generis ejusdem. Hæc omnia sunt lex omnium populorum, sed non sola, quin addenda sunt etiam elementa in quibus versantur populi. Aër, undæ, ignes, tellus. Aër particularis, in quo vivit populus, lex est politica & civilis ejusdem populi, cui ratio humana se debet accommodare. Igitur aër est lex omnium populorum, quia non est populus, qui non vivat in aëre. Quodsi jam omnes populos gubernat aër tanquam lex, quomodo ratio humana gubernat omnes populos? Aut utraque gubernant æquo passu? aut mutant vices? aut rationis humana lex subordinatur legi aëris, aut lex, quæ est aër subordinatur rationi? Hoc ultimum non videtur præferre, nec definitio auctoris, nec totus liber, qui semper contendit, leges *debere* referri ad materiam, non materiam ad leges seu rationem.

69. Utut sit, nihil hic capio fani, nihil *spiritus* legum, ubi materia imperium tenet. Auctor in defensione libri sui, quam nunc demum nactus sum, galli-

ce impressam Genève an. 1750. apud Barilliotum, sæpe exprobrat Censori suo, non esse intellectum suum librum. Haud dubie vera dicit. Quis enim intelligat librum, in quo nihil fere est, quod cohæreat, sed ingens propositio & antithetorum farago undecunque sine ratiocinii modo conglobata? ubi nihil definitur, nec accurate dividitur, neque aliquid eorum fit, quibus ordine cogitantur res atque enuntiantur.

70. Vellem ego intelligere, numquid intersit inter hunc auctorem & Wolffium. Wolffius Legum naturæ & Spiritum legum constituit in *essentia & natura humana ac rerum, earumque omnium determinationibus essentialibus*, adeoque in physicis: Hic porro auctor spiritum legum constituit in relationibus legum necessariis ad essentiam rerum. Si eadem, quæ Wolffius, sentit, quod nos ob inordinatam ejus tractandi rationem comprehendere non potuimus, eadem in illum, quæ in Wolffium cadunt, nempe, obligationes tantum phycas, & spiritum legum physicum, materialemque ab auctore statui. Sin aliud opinatur, vellem ita scripsisset, ut, quid opinetur, intelligere saltem non penitus rudes possent.

71. *Naturalia Elementorum* in universum *Climatis* nomine vocat auctor, & Libro XIV. incipit agere *de Legibus in respectu quem habent cum natura climatis*.

Atque hunc quidem solum librum debuisset scribere auctor ceteris omnibus omissis. Nam in hoc libro docet, omnia humana oriri ex climate: igitur sufficiebat *Spiritum legum* constituere in respectu ad Clima, hoc enim factum jam fuissent regulatæ Democratia, Aristocratia, Monarchia, educatio, mores publici atque privati, quippe quæ omnia non possunt alia esse, quam sit Clima, cum *Clima sit eorum omnium causa determinans*.

Si leges idem dicunt, quod determinavit in homine clima, superflua sunt leges, permittamus climati suam vim: clima efficit mores, efficit voluntates, quid opus est legibus, quæ nihil efficiunt ipsæ? Imo leges ipsæ hac ratione sunt *effectus climatis*. Lex enim est aliqua opinio & decretum alicujus hominis aut alicujus populi: opiniones & decreta hominum sunt effectus climatis, à climate accipiunt determinationem & formam suam: quamobrem lex est effectus climatis.

72. Sic vero habet auctor: aër frigidus stringit extremitates

exteriorum fibrarum nostri corporis, eas addensat, decurtat, fortiores reddit. Igitur in climate frigido actio cordis & extremitatum fibrarum est fortior ac melior. „ Hoc majus robur, „ inquit, debet producere multos effectus, ex. gr. majorem „ in semet fiduciam, hoc est „ majorem animum (*Courage*) „ majorem cognitionem suæ excellentiæ, hoc est, minus desiderium vindictæ: majorem „ opinionem suæ securitatis, hoc „ est, majorem libertatem, minorem suspicionem politicæ & „ fraudum. Denique hoc *debet facere Characteres animorum „ multum differentes*: nimirum differentes à characteribus, qui gignuntur ex climate temperato aut calido. Hujus porro rei non leviculam affert probationem, sed plane gravissimam aliquot dierum experientiam. Acceperat enim linguam vervecis exsectam, eamque nunc calori nunc frigori expositam vidit jam asperiores jam magis glabram: nec simplici oculo hoc vidit, sed bono microscopio sese armavit, usque ad pervidendum animi characterem perspicax.

73. Nemo sanus negaverit, clima *aliquid* conferre ad animorum habitum: sed portentosum videtur, indiscriminatim cum hoc

auctore facere consecutionem hanc: Clima fibras contrahit: ergo debent ex climate produci fiducia, libertas, timor, suspicio cognitiones excellentiæ suæ &c.

74. Ex bonæ logicæ ac physicæ lege debuisse auctor distinguere causarum genera ac modos. Nervi, gelu, sanguis sunt materia: Animus, cognitio, libertas suspicio non sunt materia. Materia non est causa rei immaterialis: nec res immaterialis est effectus materiæ. Male ergo dicit: *robur nervorum debet effectum producere characterem animi*. Elegans auctoris ingenium solitis sibi argutis dictiunculis seductum est, argutiunculis, inquam, bello spiritui convenientibus, quia pulcre sonant, rotunde cadunt, sed fuco hoc detracto, & re nude considerata inanes sunt folliculi.

Materialia ista afficiunt animum, quia animus *unitus* est materiæ, eaque tanquam instrumento utitur ad decreta sua exsequendum. Quemadmodum igitur artifex instrumentis suis aut impeditur aut juvatur, non ex iis oritur & characterem suum intimum acquirit; ita animus non oritur ex materia fibrarum, sed eadem juvatur vel impeditur, subinde parum subinde multum.

Quomodo autem materia afficiat mentem res est plurimum & olim & nunc disputata, adhuc tamen incognita, neque, ut alia multa, necesse hoc est ad legum spiritum deprehendendum, dummodo constet, ab ente summo leges ferente etiam huic unioni, istud pendere.

75. Sophisma igitur *non cause ut causa* auctor pro principio statuit, ex quo reliqua dein ejus tractatio tota sophistica pendet. Error autem in principio, pessimus esse solet in fine. Restat adeo, ut ceteris, quæ deinceps exsequitur, tanto minus fiduciæ esse possit, tanquam ex turbida lacuna manantibus.

76. Deinde Clima, nervi climate constricti &c.: sunt causa physica, hoc est necessaria, non libera, & semper producant effectum in subjecto apto. Character autem est effectus climatis; & animus adhuc indifferens, seu characterem nondum affectus, est subjectum aptum. Ergo Clima debet hunc characterem necessario producere in animo. Ex quo sequitur in septentrione nullum dari hominem timidum, nullum suspiciosum, nullum servilis animi. Clima enim frigidum est causa characteris, & est causa necessaria. At vero Itali nos septentrionaliores communiter omnes

nes habent pro suspiciosi, fraudes timentibus. Et ipse auctor serviles Russorum animos eodem capite secundo agnoscit, cum tamen in frigido climate nati sint Russi, & ex constrictione nervorum deberent excellentiam suam, ac libertatem agnoscere. Et unde fit, ut sub eodem quidem climate Germaniæ fœminæ non fortiantur cutem æque strictam ac mares, non ossa æque dura? Cur non amazones illæ jam sunt Germanis, quæ olim Cimbris, sane truces ac crudæ? Fœminæ nostræ non aliud clima habitant, quam nostri viri: & characteris tamen sunt diversi.

77. Sed pergat auctor sophisma suum producere, & consecutionem etiam demonstrare velle.

Probatio ejus prima est hæc:
 „Pone hominem in aliquo loco
 „calido & incluso, hic ex rationibus mox dictis maximum deliquium cordis patietur. In hoc articulo jube eum edere audax aliquod facinus, crediderim eum parum ad hoc compositum fore: præfens ejus debilitas dejectionem quandam in animam inducet; omnia pavebit, quia sentiet se nihil valere „. Hæc ille, sed male excogitata, quamquam pulcris verbis pronuntiata.

Homo calore femine non est aptus minocentaurum perimere: ergo clima debet producere characteres animorum. Eadem ratione possem arguere: Injice Herculi vincula; prælo comprime ejus tempora; statue eum in æquore fabuloso Libyæ ita ut usque ad mentum eodem obrutus sit; sic ornatum jube ab inferis educere cerberum: Parum ad hoc compositum invenies; timebit, quia sentiet se nihil valere. Ergo vincula, prælum, arenæ sunt causa characteris timidi. Si Herculem truncas lacertis, minus etiam erit ad opera grandia idoneus, gladius ergo truncator qui deformavit corpus, formabit characterem animi.

78. Deinde falsum est, in homine balneis oppresso animum propterea alterari cum corpore, æque parum atque ars in Praxitele mutatur, si scalpra ejus rubigine exesa sunt aut obtusa. Dicit enim Praxiteles; si scalpra mea acuta forent, bellum opus exsculperem. Ita etiam dicit ille heros in balneo; si vapores isti non obtunderent corpus, ego profligarem hostem. Hæc intra se cum dicit, quamvis exequi non possit, characterem animi non mutavit balneum. Hic enim ipse *sensus* est ejus animi character.

79. Dices: uno quidem balneo characterem animi non produci nec mutari, produci tamen continua actione, à nativitate ipsa durante; quemadmodum germina plantarum non producuntur unico adhibito igne, sed multoties redeunte sole.

Respondeo I. Demus ita esse, sequitur tamen, exemplum, quod pro probatione adduxit auctor, nihil probare de *characteris* animi *mutatione* per sudatorium tale utpote *unicum*.

R. 2. Climatis actiones continuatæ non quidem possunt formare characterem animi, quia hic effectus altior esset sua causâ; sed *instrumenta* animo necessaria longo & frequente insultu climatis obtundi possunt, aut acui.

R. 3. Hoc tamen ipsum tunc solum fit, cum homo ab incunabulis sibi soli velut bestia relinquitur, sine instructione & auctoritate docentium, quæ proprie est illa causâ formatrix characteris.

80. R. 4. Præcipue doctrina hujus auctoris apta est ad obtundenda aut nimis acuenda instrumenta animi, atque adeo ad impediendum illum. Quia cum leges deberent curare, ne clima frigidum aut calidum obtundat corrumpatque instrumenta, iste auctor contra præcipit, ut leges

huic climatis actioni corruptrici potius ferviant & accommodentur. Sapientes volunt, institutione puerili, ac legum præceptis corrigi, ea quæ à climate possent corrumpi, & pugnam cautam cum elementis suscipi suadent. Hic auctor omnia fervire elementis facit.

81. Non minus impertinens est exemplum alterum. Ait enim, in bello Hispanæ hereditatis causâ gesto populos septentrionales in Austrum ductos non tanta facinora edidisse, quanta eorum cives ediderunt in solo natali. Vult dicere, Australi climate *characterem animi* in nostris Germanis fuisse immutatum. Verum huic auctori parum fortia spectacula sunt Cajeta conscensa, Olius Padusque superati, Verruca tamdiu defensa, Taurinum obsidione maxima liberatum, moxque tentata ipsius Galliæ viscera Telonique Martio admotus exercitus, denique tota Italia hostilibus armis penitus liberata, ne quid de præliis dicam, in quibus omnibus fere superiores hi septentrionales fuerunt, præ Gallis & Hispanis similiore Italis climate utentibus. Si qui vero in his fuere minus felices, id certe non animorum mutationi per clima inductæ sed corporum fationi adscribendum; idem artifex

fex mansit, imo in Italia profecit; instrumenta quandoque hebetata fuerunt. Quodsi in Hispania Germani Anglique infeliciores fuerunt, miserum est causas orbi cognitâs in climate quærere. Clima non prohibuit Anglos Portu & arce Gibraltaris potiri, nec olim Franciscum Dracum vetuit diripere Gades, & Americam terrore complere. Omnes historiæ repugnant auctori, omnibus historiis auctor repugnat.

82. Neque felicior est auctor cum in exponenda climatis actione pergit. „ In calidis, inquit, „ regionibus, ubi textura cutis „ laxior est, extremitates nervorum sunt expansæ, & minimo motu objectorum quantumvis debiliū excitantur. „ In frigidis locis cutis textura „ stricta est & tubercula compressa, & sensatio ad cerebrum „ usque deferri non potest, nisi „ sit extreme fortis, & totus „ nervus commoveatur.

Romani illi contra senserunt: Germanos enim & Gallos contemnere solebant ob laxam cutem & mollia membra ac sudoribus facile diffluentia: sibi vero existimabant cutem solidam esse, quippe sole deustam exsiccataque, solidam carnem, solida ossa. Solida autem difficilior mo-

ventur. Verum mihi non vacat in hac lite versari, eam totam auctori cum Livio litigandam relinquo. Sufficit ostendisse, non ita certa esse Auctoris principia, sed potius admodum ancipitia, ex quibus tamen de rerum summa decernit.

83. Nam ex cutis & glandularum ac papillarum ejus positione in populis borealibus deducit statim omnia quæ ad leges naturales & civiles pertinent velut ex ovo bellum Trojanum. Ait enim: „ Invenies (*ex causis prædictis, ut contextus monstrat*) „ in „ climatibus borealibus populorum, quibus sit parum vitiorum, satis virtutis, multum „ sinceritatis & libertatis &c.

Veteres nostri Germani non aliud à nobis clima habitaverunt. Mutati tamen à pristino multi mores nostri & animorum characteres sunt. Nec climatis, si recte rem teneo, mutatio cutem nostram reddidit molliorem, ut ex cutis mutata textura efficemur voluptuosiores: nec eadem cutis causâ est cur nunc scientiis vacent Germani & libros scribant, quos olim contempserant. Sic quod à viginti retro annis mero sese ingurgitandi dedecus inter honestiores Germanos quasi penitus cessavit, debet dice-

re auctor, in aliud nos clima deportatos esse nescientes.

84. Cuti nimirum climatis vi compressæ debentur inventa Germanorum Typographiæ aliæque, quæ vicinis nostris exciderunt, quia aliud, si superis placet, clima habitarent, aliter cutem efficiens.

Romani ex cute sua exsculpserrunt suas illas leges, quas populis deinde aliis imposuerunt, invita licet eorundem cute. Et vicissim Gothi ac Longobardi leges alias sua rursus è cute natas Romanis imposuere, prohibente licet auctore spiritus legum. Nam ex hujus decreto oportebat Langobardos à borea in Italiam profectos cutem suam exuere & inducere Romanam cumque cute Romana leges etiam Romanas amplecti, suis legibus per sudorem sole Italo provocatum expirantibus.

85. Deinde spiritus illi legum sive respectus non raro inter se pugnant. Alius enim spiritus est relatio ad clima, qui consistit in cutis textu: alius est spiritus relatio ad populum, cui ita debent esse propriæ leges, quemadmodum auctor docet, ut fieri vix possit, easdem leges alteri populo convenire, aut alteras huic. Longobardi ergo ex Germania magna abeuntes secum

portarunt cutem suam & leges ex cute creatas in Sarmatiam primum; tum in Scythiam, inde in Mœsiam & Pannoniam, moraque ibi haud diu tracta cum omni familia ipsisque adeo pecudibus in Italia confederunt de ipsorum nomine hodie dum appellata. Sarmatia, Scythia, Pannonia nescio an ejusdem climatis censeantur. Si sunt ejusdem, unde fit ut harum incolæ nunc & olim moribus legibusque diversi sint, cum clima idem eandem omnibus cutem, cutis eadem eosdem animi characteres, iidem animi characteres eosdem mores, leges, rempublicam generent! Si diversa sunt climata, unde fit ut Longobardi in Sarmatia ac Pannonia non exuerint cutem suam, Pannonicam novam induiti? maxime cum phycorum opinione singuli homines singulis septenniis non cutem modo novam, sed novum plane corpus saltem quoad partes minus solidas acquirant, vetere paulatim usu detricto, & novo ex ingestione digestionemque alimenti suffecto. Italia cum maxime debebat cutem legesque detrahere Longobardis. At illi leges in Germania, Scythia Pannonia usu tantum servatas in Italia etiam scriptis tabulis sanxerunt. Forte id evenit ideo, quia leges Lon-

Longobardis adeo propriæ fuerunt, ut alias non possent recipere? Sed ubi jam manet vis illa climatis ad gignendum animorum Characterem? Germani nuper in Hispaniam bello illati paucorum annorum demoratione adeo amiserunt generosum illum characterem, ut nihil magnæ rei præstare potuerint, & si paululum hæssissent ultra, haud dubie ex Auctoris decreto leges patrias omnes ejurassent. Contra Longobardi climate æque diverso nihil obstante & res magnas sane ediderunt, & leges proprias amplius stabiliverunt: nempe quia propriæ ipsis solis fuerunt, & Spiritu legum dictante, esse debuerunt. Proprietas autem illa tanta unde ortum habuit? nempe ex climate cutem Longobardicam in Germania magna texente, quam detexere clima Italicum non potuit. Ita amphibia facit hic auctor principia sua, ut clima modo faciat Servire ad animos, mores, leges immutandas, alias ad easdem quarto, ut ajunt dialectici, modo proprias & incommutabiles faciendas, quantumvis mutata cute.

86. Advertit ea repugnantia auctorem ipsum ejusdem libri XIV. Capite III. Cum enim statuisset, climatis causa Indos esse

admodum timidos, quærit, quomodo hoc conciliari possit cum atrocitate Indorum, cum pœnitentiis inhumanis, cum incredibilibus malis, quibus se ibi submitunt viri, cum terribili illo busto, quo conjuges seipsas præcipitant vivas, ut mariti rogum sequantur?

Verum auctor elegans & Mercurialis facile se hinc expedit. Antithetis enim suo more elegantius propositis ardua omnis difficultas velut delibuta cedit. Sic enim ait: „Natura, quæ dedit his populis infirmitatem, unde timidi efficiuntur, eadem dedit etiam imaginationem ita vivam, ut quilibet eam moveat usque ad excessum. Illa ipsa teneritas organorum quæ ipsos facit timere mortem, servit etiam, ut mille alias res metuant plus quam ipsam mortem. Hæc ipsa sensibilitas (sive organorum subtilitas) facit ut omnia pericula fugiant, & simul ut omnia pericula contemnant obvii.

Nihil hoc dicto, si à re interrim avertas sensum, elegantius, nihil quod bello spiritui & ingenio conveniat magis. Possent dictum tam elegans in quovis veterum poëtarum non sine plausu legi, & è latere illius Luciani verbi poni: *Vitrix causa diis placuit,*

placuit, sed victa Catoni. Quid enim ex argutiarum legibus acutius, quam dicere de eodem contraria? Qui præcipuus est acuminum fons ad Epigrammata condenda. Videatur Masenii Ars nova Argutiarum.

Sensibilitas Summa eadem & timidissimos facit Indos & mortis contemptores animosissimos. Cutis Indorum textura laxissima dat illis characterem pavoris, eadem cutis dat characterem audaciæ. Cutis facit metuere, fugere pericula; cutis eadem facit periculis opponere pectus.

Hæc si quidquam valent in Indis cur non valeant in gentibus ceteris? Pari sane jure dicemus: Clima frigidum quod Boreales facit audaces, idem facit eosdem etiam meticulosos. Cutis laxa ob calores potest producere characterem animi contrarium climati. Ergo cutis stricta ob frigora poterit etiam ipsa producere characterem animi contrarium climati. Quod si jam cutis Suecorum & Russorum potest alium characterem producere quam qualem petit clima, vanissimum fundamentum Spiritus legum posuit auctor in climate. Quomodo enim clima habebo pro regula legum, si climati respondent characteres contrarii?

An lex mea contrariorum alterum sequetur, an utrumque?

87. Denique si illa contrarietas characterum ab uno eodemque climate in uno eodemque populo nunc reipsa locum habet, nempe in Indis, qui ex eodem climate & timidi sunt & audaces; legitime infero, fieri multo facilius posse, ut in diversis subjectis climata diversam quoque effectiorem habeant. Clima calidum facit Indos audaces & contemptores mortis. Transferamus Indum in Sueciam; hic clima frigidum debet efficere characterem climati calido contrarium, nempe meticulosum. Et si clima calidum Indo est causa metus, falsum quoque erit, clima frigidum Sueco esse causam audaciæ. Verbo nulla parte coherent utut elegantia auctoris decreta, si rem potius quam verba spectamus.

88. Non fugit denique auctorem, & vicennali lucubratione deprehendit, difficultatem hanc se non solvisse, sed pulcris tantum verbis oblevisse: quare mox subjungit. „ Quemadmodum „ bona educatio magis necessaria „ est infantibus, quam iis quorum „ intellectus est in sua maturitate, ita populis Climatis „ hujus (Judici) magis necessarius „ est sapiens aliquis legislator,

„ lator, quam populis climatis „ nostri. Quanto quis facilius „ ac vehementius mobilis est, „ tanto plus interest, ut illi motus „ convenienti modo fiant, „ ut præjudicia non admittantur, „ ut Rationis ductui obtemperetur.

Ad hæc imprimis nolo multis exequi quam inanes sint iterum auctoris antitheses & comparationes. Educatio opus est infantibus magis, quam intellectu maturis, hoc est *jamjam educatis*. Ut si dicerem, schola opus est pueris magis quam doctoribus.

89. Deinde Asiaticos vi climatis comparat infantibus, Europæos maturis: velut si Asiaticis animæ minus aliquid inesset. Ex lege tamen climatis per auctorem lata ingenium Asiaticis felicius sit oportet, & Sinenses certe nos potius præ se pueros esse existimant. Nam si tanta est climatis potestas, ut animos formet, mutet, characteres ex cute generet, haud dubie ær subtilior Asiaticorum animos faciet perspicaciores, Lapponum vero crassior tales gignet, quales sunt vervecum in patria. Male igitur instituta est comparatio.

90. Sed missis his id unum jam gratulos auctori, quod tandem fenserit, pugnam se principiorum suorum componere non pos-

se, & contraria ex iisdem principiis (climatibus nempe) pululantia agnoscat componi debere Ratione, non climate.

Qualem autem hic intelligit rationem? Si eam intelligit, quæ climate, cute, nervorumque tensione in homine formatur, ut antè dixerat, actum agit & in circulum abit; nam clima, cutis, nervi rationem verficolem formant & ancipitem, quæ climati regulam dare non potest, cum hæc discrepantia à climate ipso proveniret.

91. Superest igitur ut populi educandi instituendique sint Ratione aliqua & legibus non climati subjectis, sed ratione & lege aliqua superiore, quæ climate tanquam subdito instrumento utatur. Talis quædam ratio si haberi potest, ea hominem justum, bonum, sapientem formabit quocumque sub cælo natum, quacunque contactum cute. Quemadmodum ea ratio formavit deformem Æsopum æque ac formosum Achillem; Christinam Sueciæ principem æque ac Corneliæ Italæ. Humi serpere, per Elementa volutari mortalibus omnibus in omnibus telluris angulis infelix hereditas est, quam illis solam relinquit auctor, altiorum inanis,

92. Verum auctor mox pergit explicare, quomodo Europæos Boreales viros dixerit præ calidioribus populis. Inquit enim: „Tempore Romanorum
 „Populi Septentrionales Europæ vivebant sine artibus, sine
 „educatione, ac prope sine lege: hi nihilominus ope boni
 „sensus, connexi cum fibris
 „crassioribus climatis, admirabili sapientia se conservarunt
 „liberos à potentia Romanorum ad id usque tempus, quo
 „de silvis suis proruperunt, ad illam destruendam.

Nempe clima crassum suffecit Germanis ad Sapientiam incredibilem, ideo non opus habebant educatione nec legibus: non erant pueri: pro lege & ratione fibræ fuerunt. Romanis contra non suffecere fibræ: equidem & his suffecere fibræ, sed tantum contra Gallos & Brittanos utpote magis meridionales, si superis placet; non autem suffecere fibræ contra Germanos. Unde vero est, quod Germanis hodiernis clima & fibræ non sufficiant ad incredibilem sapientiam, sed plurimis libris, legibus & educatoribus opus sit? Nempe clima aliud papillas cutis nostræ extraxit, unaque sapientiam.

93. Incipit deinde auctor caput quartum, in quo aperit no-

bis causas, cur Religio, mores, modi vivendi, & leges in Oriente immutabiles sint? Eas causas inquit esse has, debilitatem organorum seu fibrarum, ob quam populi Orientis facile recipiunt impressiones omnium fortissimas. Altera causa est certa quædam pigritia Spiritus naturaliter conjuncta cum desidia corporis, ob quam Spiritus sit incapax ad qualemcumque actionem, conatum aut contentionem. Ex his enim ait sequi, ut anima talis semel conceptam impressionem mutare amplius non possit. Et ob hoc denique in oriente mores eosdem esse hodie, qui ante annos mille fuerant. Idem haud dubie etiam de religione sentit auctor, quam in eadem rubrica nominavit.

94. Mihi vero ea omnia esse falsa plerumque, & procul ab experientia tantum in cerebro nata videntur.

Imprimis Religio, mores, leges in Oriente non magis immutabiles sunt, quam in Occidente. Una grandis mutatio Religionis ab hominum memoria evenit in Occidente, Due omnino in Oriente. Totus Occidens antehac obrutus jacebat Idololatria: accidit post Christi transitum felix mutatio totius Idololatriæ in Religionem Christianam. Contra in Oriente Idololatria pri-

imum

num conversa est in Christianam religionem, in qua cum annos fere septingentos stetit, magnam partem iterum desciverunt, & superstitionem Mahumedis amplexi sunt, quæ superstitio quotidie nostris etiam diebus majores progressus facit in Oriente versus Chinam, nullos penitus in Occidente. Unde fit visibile, immutabiliores esse Occidentales Orientalibus, & auctorem Spiritus legum cum in climate causas religiosas quærit, pro Spiritu sibi finxisse inanes umbras.

95. At enim Japones Christiani incredibilia pati maluerunt quam Religionem Christianam deponere: ergo Orientis populi ex ipso climate sunt immutabiles. Hoc verò simile est huic: Occidentales sub Romanis persecutoribus & sub Wandalis atque Arianis maluerunt extrema pati, quam Christum ejurare: Ergo occidentales in Religione sunt immutabiles ex climate. Quin necesse est hos magis esse immutabiles quam populos Orientis, præcipue quam Japones. Japonum persecutio vix dimidio seculo tenuit, & Christus velut de integro est ejuratus. Occidentis persecutiones Romanæ non in uno solo regno, sed in plerisque tria fere secula duravit, nec potuit populis eripere Christum;

sed cruciabantur, trucidabantur, & multiplicabantur, ut pulcre loquitur Augustinus. Eadem facies persecutionis Wandalicæ fuit & Arianæ, Arabicæ.

96. Objiciet nobis auctor, Christianam Religionem in Occidente plures mutationes esse passam, magnas certe, fuit enim tempus, quando Arianum se miratus est orbis terrarum. Alias aliæ hæreses, quarum copiosi extant Catalogi, quaquaversum disseminatæ sunt. Et proavorum nostrorum memoria Occidentem diviserunt Lutheri atque Calvinii Sectæ. Igitur Occidentis clima mutabilius climate Orientis.

97. Verum enimvero hæreses illæ veteres omnes, si tres vel quatuor demas, natæ sunt, & radices egerunt in Oriente, & Occidens fere iisdem restitit, easque aut in se non admittit, aut clanculo ingressas paulo post extirpavit, ac denique vires & auctoritatem impendit ad eas etiam in Oriente debellandas. Ex his autem longe contraria auctori inferuntur, nempe constantiores esse Occidentales, & falsam esse causam clima.

98. Quod nostris temporibus duæ sint, quæ se aliquousque diffuderunt, sectæ, equidem docet, mutabiles esse Occidentis

E 2

popu-